

УДК 336.02

Н. В. Винниченко, канд. екон. наук, доцент**О. В. Люльов**, канд. екон. наук, доцент

Сумський державний університет, м. Суми, Україна

**МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ФІСКАЛЬНИХ ПРАВИЛ
У КОНТЕКСТІ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ****Н. В. Винниченко**, канд. екон. наук, доцент**А. В. Люлев**, канд. екон. наук, доцент

Сумский государственный университет, г. Сумы, Украина

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ФИСКАЛЬНЫХ ПРАВИЛ
В КОНТЕКСТЕ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКОЙ СТАБИЛЬНОСТИ****Nataliia Vynnychenko**, PhD in Economics, Associate Professor**Olexiy Lyulyov**, PhD in Economics, Associate Professor

Sumy State University, Sumy, Ukraine

**INTERNATIONAL EXPERIENCE OF USING FISCAL RULES
IN THE CONTEXT OF MACROECONOMIC STABILITY**

У статті проаналізовано міжнародний досвід застосування фіскальних правил з метою подальшого вивчення їхнього впливу на показники економіки та дослідження виникнення умов, за яких спостерігаються їх відхилення. Визначено інтенсивність впровадження фіскальних правил бюджетного менеджменту за останні тридцять років через кількість та тип правил, які одночасно діяли в країнах. Проаналізовано кількість країн, у системах бюджетного менеджменту яких протягом останніх тридцяти років діяло одне, два та три і більше фіскальних правила в розрізі типів таких правил. Виявлено, що протягом дослідженого періоду найбільшої популярності набували два варіанти поєднання значної кількості фіскальних правил або поєднання чотирьох варіантів таких правил, що свідчить про прийнятність для більшості країн додержання моделей помірної чи комплексної регулювання, при цьому досить складно ідентифікувати пріоритетність вибору таких правил, яка б визначала черговість їх впровадження. Аналіз нормативів, які регулюють використання фіскальних правил, продемонстрував, що вони можуть бути закріплені в п'яти формах, найвищою з яких є конституційні обмеження, а найбільш м'які регламентування передбачають політичні зобов'язання.

Ключові слова: міжнародний досвід; бюджетна сфера; бюджетна політика; бюджетний менеджмент; фіскальні правила; боргові правила; правила бюджетного балансу; правила витрат; правила доходів.

В статье проанализирован международный опыт применения фискальных правил с целью дальнейшего изучения их влияния на показатели экономики и исследования возникновения условий, при которых наблюдаются их отклонения. Определено интенсивность внедрения фискальных правил бюджетного менеджмента за последние тридцать лет через количество и тип правил, которые одновременно действовали в странах. Проанализированы количество стран, в системах бюджетного менеджмента которых в течение последних тридцати лет действовало одно, два и три и более фискальных правила в разрезе типов таких правил. Выявлено, что в течение исследованного периода наибольшую популярность приобретали два варианта сочетания значительного количества фискальных правил или сочетание четырех вариантов таких правил, что свидетельствует о приемлемости для большинства стран соблюдения моделей умеренного или комплексного регулирования, при этом достаточно сложно идентифицировать приоритетность выбора таких правил, которая бы определяла очередность их внедрения. Анализ нормативов, регулирующих использование фискальных правил, показал, что они могут быть закреплены в пяти формах, высшей из которых является конституционные ограничения, а наиболее мягкие регламентирования предусматривают политические обязательства.

Ключевые слова: международный опыт; бюджетная сфера; бюджетная политика; бюджетный менеджмент; фискальные правила; долговые правила; правила бюджетного баланса; правила расходов; правила доходов.

The article is analyzed the international experience of application of fiscal rules for the purpose of further study their influence on the estimates of the economy and study the rise of conditions under which they have deviations. It is determined the intensity of fiscal rules of budget management over the past thirty years through the number and type of rules, which are simultaneously operated in the countries. It is analyzed the number of countries in the budget management systems. There was one, two, three or more fiscal rules in terms of types of such rules in the last thirty years. It is revealed that during the investigated period there are two popular combinations: a significant number of fiscal rules or a combination of four variants such rules, which indicates acceptability for most countries, compliance with models of moderate or complex regulation. It is quite difficult to identify the priority a choice of such rules, which would define the priority for their implementation. Analysis of regulations, that control the use of fiscal rules has shown that they can be fixed in five forms, of which there are constitutional constraints and the most soft regulations provide political commitments.

Keywords: international experience; budgetary sphere; budget policy; budget management; fiscal rules; debt rules; rules of the budget balance; rules of expenditure; rules of income.

Постановка проблеми. За умов необхідності підвищення рівня транспарентності та ефективності використання коштів державних і місцевих бюджетів, а також необхідності забезпечення макроекономічної стабільності, особливої актуальності в економічних дослідженнях набувають питання доцільності використання тих чи інших інструментів бюджетного менеджменту. На сучасному етапі розвитку систем управління бюджетом у світовій практиці сформовано загальноприйняті принципи та орієнтири бюджетного менеджменту, які передбачають визначення кількісних обмежень, які мають бути враховані в процесі реалізації бюджетної політики, що, у свою чергу, і отримало назву фіскальних правил. Сила дії цих правил визначається загальними рекомендаціями, встановленими на державному рівні, що на сьогодні притаманно більшості розвинених країн світу.

Впровадження фіскальних правил у більшості розвинених країн використовується як інструмент ефективного використання державою своїх ресурсів шляхом впровадження певних обмежень. Дія кожного з них зумовлена певними причинами, що своєю чергою підтверджується досвідом багатьох країн, сформованим за значний період часу. Доцільність використання фіскальних правил та їх результативність підтверджується забезпеченням економічної стабільності, розумінням фіскальної політики, що проводиться урядом, досягненням результативності при реалізації бюджетної політики; забезпеченням витратної складової економічних реформ та обмеженнями витрат в умовах досягнення певної стабільності тощо, що доведено як у міжнародній, так і у вітчизняній практиці.

Як свідчить досвід розвинутих країн, фіскальні правила є важелями довгострокового впливу в процесі бюджетного управління та накладають обмеження на бюджетну політику уряду, створюють фіскальні обмеження для неправомірного підвищення податків, забезпечують досягнення стабільності державних фінансів. Проте не завжди фіскальні правила діють певним чином, для кожного з них існують винятки, які потребують додаткових досліджень як вітчизняного їх впливу, так і вивчення досвіду інших країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний стан дослідження впливу фіскальних правил та визначення їх впливу на окремі економічні показники свідчить про дискусійність таких питань, як визначення їх впливу на забезпечення боргової стійкості та макроекономічної стабільності. Значна увага у вітчизняній економічній літературі приділяється нормативному регулюванню бюджетно-фіскальної політики та вітчизняним особливостям їх застосування, зокрема ці питання знайшли відображення в роботах В. Андрущенка [1], С. Гасанова [2], А. Даниленка, Т. Єфименко [2], В. Кудряшова [2], Т. Савченка [3], Р. Цицика [4]. Дослідження міжнародних підходів до застосування фіскальних правил дозволяють не тільки вивчити загальний вплив таких правил на економічну стабільність, а і проаналізувати нестандартні відхилення від класичного впливу фіскальних правил та визначити умови, за яких можуть спостерігатися відхилення. Такі завдання зумовлюють необхідність вивчення зарубіжного досвіду застосування фіскальних правил, що представлено зокрема в багатьох роботах закордонних науковців [5–11].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на високу актуальність питання застосування фіскальних правил та їхнього впливу на ефективність державних фінансів та економічну стабільність, виникає необхідність додаткового дослідження тих випадків, за яких фіскальні правила не дають можливості досягнути очікуваних результатів. А тому виникає потреба вивчення міжнародного досвіду впливу фіскальних правил на стійкість та умов, за яких мають місце відхилення.

Мета статті є аналіз міжнародного досвіду застосування фіскальних правил для вивчення їхнього впливу на показники економіки та дослідження виникнення умов, за яких спостерігаються їх відхилення.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на успішний багаторічний досвід застосування бюджетних правил різними країнами світу, ключовими аргументами прийняття рішень щодо їх впровадження мають виступати кількісні показники ефективності наявності таких правил у країнах, що зумовлює необхідність проведення емпіричного дос-

лідження зміни рівня основних цільових параметрів бюджету під впливом запровадження таких правил у країні за допомогою засобів економіко-математичного моделювання. Враховуючи наявність різних показників, на які встановлюються обмеження фіскальними правилами, систему цільових критеріїв ефективності їх впровадження було сформовано з чотирьох параметрів, які виступатимуть результативними ознаками при визначенні ефекту від окремих бюджетних правил. З огляду на необхідність зіставлення даних, що є обов'язковою умовою проведення аналізу на міжкраїнному рівні, для вираження параметрів доходів, витрат, бюджетного балансу та дефіциту було обрано індикатори, наявні в міжнародній статистичній базі даних Світового банку [12].

Інтенсивність впровадження фіскальних правил бюджетного менеджменту ілюструють дані, представлені на рис. 1. Варто зауважити, що станом на 2014 рік більш ніж у 80 країнах світу діяли офіційно встановлені бюджетні обмеження, у той час як у 2000 році цей показник становив близько 50 держав. Причому найбільш динамічне зростання кількості країн, які впроваджували фіскальні правила, спостерігалося у 1992, 1998, 2000 та 2013 роках. Аналізуючи структуру діючих фіскальних правил, варто зазначити, що починаючи з 1992 року більшість країн одночасно впроваджували правила бюджетного балансу та боргові правила, що пов'язано з розробкою та прийняттям Маастрихтської угоди європейськими країнами, тоді як правила доходів та правила витрат залишаються менш поширеними.

Рис. 1. Динаміка впровадження фіскальних правил протягом 1985–2014 рр., кількість країн

Джерело: побудовано за даними [13].

Разом з цим важливим для аналізу аспектом є інтенсивність впровадження фіскальних правил в окремих країнах, що варто дослідити через кількість та тип правил, які одночасно діяли в країнах. Отже, на рис. 2 представлено кількість країн, у системах бюджетного менеджменту яких протягом 1985-2014 років діяло лише одне фіскальне правило в розрізі типів таких правил.

Рис. 2. Кількість країн, в яких протягом 1985–2014 рр. діяло одне фіскальне правило
Джерело: побудовано за даними [13].

З даних рис. 2 можна зауважити, що протягом усього досліджуваного періоду найбільш популярним було правило бюджетного балансу, яке у 2003, 2007 та 2008 роках було єдиним фіскальним правилом для 9 країн світу, однак починаючи з 2009 року, спостерігається спадна динаміка, яка, скоріше за все, зумовлена розширенням нормативної бази фіскального регулювання. При цьому слід звернути увагу на те, що впровадження боргових правил та правил доходів не відбувалося відокремлено, тобто, узагальнюючи приведену інформацію, можна сказати, що традиційно розробка нормативної бази кількісного регулювання бюджетного менеджменту передбачає спочатку впровадження правил бюджетного балансу або правил витрат, а потім їх доповнення борговими правилами та правилами доходів.

У контексті цього дослідження слід проаналізувати також найбільш популярні комбінації фіскальних правил, реалізовані в країнах світу, для чого було згруповано країни, в яких одночасно було зафіксовано дію двох типів правил у розрізі всіх можливих їх поєднань протягом останніх 20 років, що демонструють дані рис. 3.

Рис. 3. Кількість країн, в яких протягом 1985–2014 рр. діяло два фіскальних правила
Джерело: побудовано за даними [13].

Варто відзначити, що найбільш популярною комбінацією, частота впровадження якої суттєво перевищує всі інші варіанти, є одночасне функціонування правил бюджетного балансу та боргових правил, найбільш стрімка динаміка появи яких у країнах світу спостерігається починаючи з 1992 року. Водночас слід звернути увагу на той факт, що з 2000 року відносно часто зустрічається поєднання правил витрат та правил бюджетного балансу, що, на відміну від попередньо розглянутої комбінації, характеризує спрямування бюджетного менеджменту на контроль поточного фінансування за рахунок короткострокових обмежень, у той час як збалансування бюджету поруч з борговими обмеженнями носить більш стратегічний характер з погляду управління розвитком національної економіки та покликане використовувати внутрішні резерви її функціонування.

Комплексне регулювання системи управління бюджетом, з одного боку, характеризується врахуванням всіх можливих проблем, які можуть виникати у процесі реалізації бюджетного процесу, а з іншого – може викликати додаткові труднощі, пов'язані з необхідністю контролю за дотриманням фіскальних правил, з огляду на необхідність розширення систем звітності, бюрократичного апарату, а також скорочення гнучкості бюджетної політики. Саме тому доцільно розглянути також популярність систем бюджетного менеджменту, у яких використовується значна кількість фіскальних правил, у світовій практиці, що демонструють дані рис. 4.

Рис. 4 Кількість країн, в яких протягом 1985–2014 рр. діяло 3 і більше типів фіскальних правил

Джерело: побудовано за даними [13].

Слід звернути увагу на той факт, що протягом дослідженого періоду найбільшої популярності набували два варіанти поєднання значної кількості фіскальних правил – у 1989-1990 роках 5 країн світу застосовували комбінацію з правил витрат, доходів та боргових правил, у той час як у 2009-2011 роках аналогічна кількість держав характеризувалася одночасним функціонуванням усіх чотирьох типів фіскальних правил, причому варто зауважити, що останніми роками запровадження одразу всіх типів фіскальних правил було більш популярним, ніж комбінація з будь-яких трьох типів правил. Вищезазначене вказує на той факт, що для країн більш прийнятним є додержання моделей помірної (одночасно одне або два правила) чи комплексного регулювання (чотири види правил), а пріоритетність вибору таких правил, яка б визначала черговість їх запровадження досить складно ідентифікувати.

Під час аналізу нормативів у бюджетній сфері, крім наявності фіскальних правил, важливе значення має також рівень їх регламентації. Станом на сьогодні в країнах світу фіскальні правила можуть бути закріплені в п'яти формах, найвищою з яких є конституційні обмеження, а найбільш м'яке регламентування передбачають політичні зобов'язання. Рисунок 5 демонструє динаміку розвитку нормативної бази фіскальних правил у країнах світу.

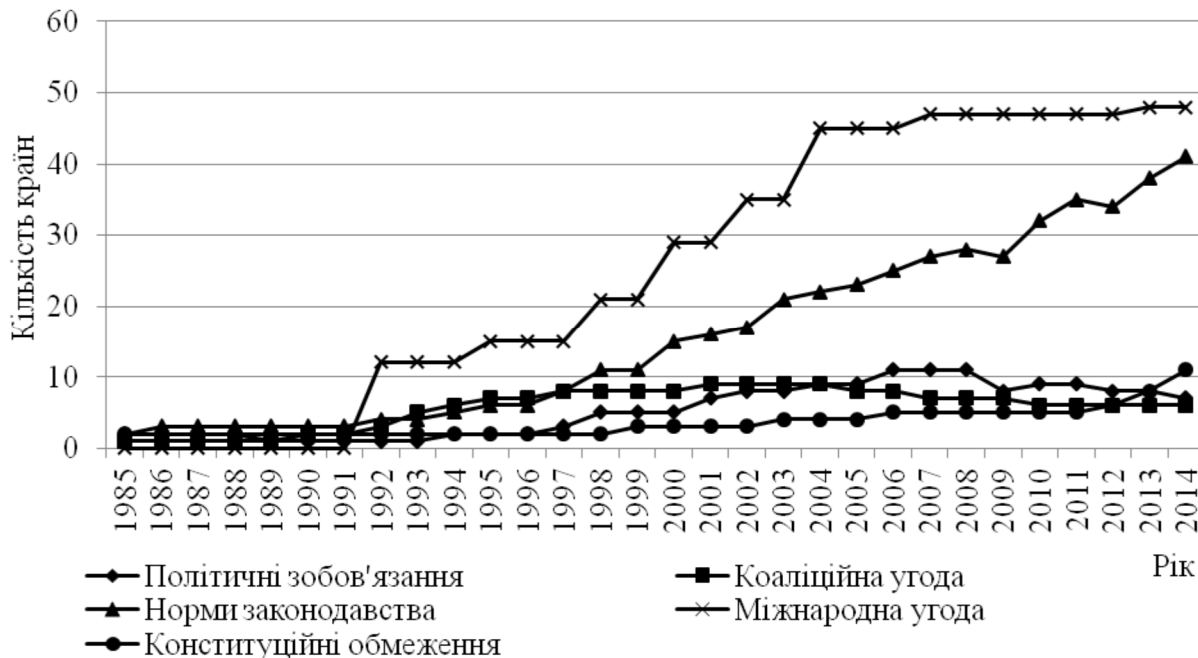

Рис. 5. Рівень регламентації фіскальних правил у країнах світу протягом 1985–2014 років
Джерело: побудовано за даними [13].

Треба зазначити, що в період 1985–1991 років лише в окремих країнах діяли нормативно визначені бюджетні обмеження. Водночас розробка та прийняття Маастрихтської угоди європейськими країнами привела до перманентного зростання кількості держав, які приєдналися до міжнародних договорів у сфері бюджетного регулювання в наступні роки, що зумовили найбільше поширення цього рівня встановлення фіскальних правил серед досліджуваних країн. Починаючи з 1998 року набуває значного поширення закріплення фіскальних правил нормами законодавства, що в результаті дозволило зафіксувати факт прийняття законів щодо встановлення фіскальних правил у одній чи кількох сферах бюджетної політики більш ніж у 40 країнах світу станом на 2014 рік. Разом з тим конституційні обмеження як найбільш жорсткий спосіб регламентації дотримання фіскальних правил не набувають значного поширення – станом на 2014 рік лише в 11 країнах з 89 досліджених встановлено факт їх прийняття. Найбільш консервативним способом регулювання бюджетної сфери вважається встановлення фіскальних правил шляхом укладання коаліційних угод та прийняття урядом політичних зобов'язань, однак, незважаючи на їх відносну простоту та широкі можливості скасування, вони залишаються менш популярними та, здебільшого, встановлюються в країнах з транзитивною економікою. Що стосується особливостей визначення рівнів регламентації відносно конкретних сфер фіскального регулювання, то варто зауважити, що міжнародними угодами регулюються виключно боргові правила та правила бюджетного балансу, конституційні обмеження та норми законодавства в більшості країн встановлено переважно для правил бюджетного балансу, а також для боргових правил та правил доходів, у той час як політичні зобов'язання та коаліційні угоди приймаються для різних сфер бюджетного регулювання. Відзначимо, що значний перелік можливих способів формальної регламентації фіскальних правил дає можливість обирати конкретний варіант з урахуванням специфічних осо-

бливостей країни. Однак, попри це, правила, які вбудовані в бюджетну систему через вищий законодавчий рівень, є більш стійкими щодо змін уряду, що знижує деструктивний вплив політичної нестабільності на бюджетну політику країн.

Аналізуючи ступінь регульованості бюджетної системи країни з погляду комплексності та обов'язковості дотримання фіскальних правил, розглянемо інтенсивність їх дії в розрізі країн станом на 2014 рік, що демонструють дані таблиці. Слід звернути увагу на той факт, що максимальна кількість країн з дослідженої вибірки характеризується наявністю двох правил, визначених умовами міжнародної угоди, у той час як на другому місці країни, пара бюджетних правил яких регламентується нормами національного законодавства, що вказує на факт відсутності тенденції до проникнення фіскальних правил у всі сфери бюджетного менеджменту та низької необхідності формування жорсткого фіскального регулювання. Так, у дослідженій вибірці лише 10 країн зафіксували окремі правила в основному законі держави, серед яких тільки Франція характеризується комплексністю фіскального регулювання, яке передбачає наявність закріплених правил доходів у конституційних нормах, правил витрат у нормах національного законодавства, правил бюджетного балансу одночасно в міжнародних угодах та національному законодавстві та правил бюджетного дефіциту – у міжнародному законодавстві та політичних зобов'язаннях.

Таблиця

Інтенсивність фіскальних правил у країнах світу станом на 2014 рік

Найвищий рівень встановлення фіскальних правил	Кількість фіскальних правил, що одночасно діють у країні			
	1	2	3	4
Політичні зобов'язання	3	1	0	0
Коаліційна угода	0	2	0	0
Норми законодавства	9	18	1	1
Міжнародна угода	6	25	7	2
Конституційні обмеження	1	4	4	1

Джерело: складено за даними [13].

Світовий досвід розроблення та впровадження правил базується на певних тенденціях:

- ухвалення нових фіскальних правил і посилення чинних у багатьох країнах у відповідь на поширення кризових явищ;
- наближення кількості фіскальних правил та їхньої структури в країнах із ринками, що формуються, до показників розвинутих країн;
- ускладнення фіскальних правил нового покоління та поєднання в них цілей фіскальної стійкості з потребами гнучкості для реагування на фінансово-економічні шоки;
- прояв деяких особливостей правил «другого покоління», таких як використання циклічно скоригованих цілей, чітко визначені умови та процедурні положення щодо тимчасового недотримання фіскальних правил, ґрунтовніші правові та правозастосовні механізми, пов'язані з нижчим рівнем проциклічності фіскальної політики [14].

Висновки. Отже, досвід інших країн свідчить про інтенсивне використання фіскальних правил з метою регулювання економічних показників на державному рівні. Аналіз досвіду використання таких обмежень засвідчив, що протягом дослідженого періоду найбільшої популярності набували два варіанти поєднання значної кількості фіскальних правил або поєднання чотирьох варіантів таких правил, що свідчить про прийнятність для більшості країн додержання моделей помірної чи комплексного регулювання, при цьому досить складно ідентифікувати пріоритетність вибору таких правил, яка б визначала черговість їх впровадження. Аналіз нормативів, які регулюють використання фіскальних правил, свідчить про можливість закріплення їх у п'яти формах, найвищою з яких є конституційні обмеження, а найбільш м'які регламентування передбачають політичні зобов'язання. Дослідження продемонстрували, що максимальна кількість країн характеризується наявністю двох правил, визначених умовами міжнарод-

дної угоди, у той час як на другому місці країни, пара бюджетних правил яких регламентується нормами національного законодавства, що вказує на факт відсутності тенденції до проникнення фіскальних правил у всі сфери бюджетного менеджменту та низької необхідності формування жорсткого фіскального регулювання.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. Л. Фінансова думка Заходу у XX столітті: теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів : монографія / В. Л. Андрущенко. – Львів : Каменяр, 2000. – 303 с.
2. Модернізація фінансової системи України в процесі євроінтеграції : у 2 т. / Т. І. Єфименко, С. Е. Гасанов, В. П. Кудряшов та ін. ; за ред. О. В. Шлапака, Т. І. Єфименко ; ДННУ «Акад. фін. управління». – К., 2014. – С. 21–23.
3. Савченко Т. Г. Дилема дискретності та правила у фіскальній і монетарній політиці / Т. Г. Савченко // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. – 2015. – № 3. – С. 170–176.
4. Цицик Р. В. Напрями підвищення фіскальної стійкості в Україні / Р. В. Цицик // Наукові праці НДФІ. – 2014. – Вип. 3. – С. 89–103.
5. Hallerberg M. The design of fiscal rules and forms of governance in European Union countries / Hallerberg M., Strauch R., Von Hagen J. // European Journal of Political Economy. – 2007. – № 23 (2). – Pp. 338–359.
6. Milesi-Ferretti G. M. Milesi-Ferretti G.M. Good, bad or ugly? On the effects of fiscal rules with creative accounting / G. M. Milesi-Ferretti // Journal of Public Economics. – 2004. – № 88 (1-2). – Pp. 377–394.
7. Von Hagen J. What do deficits tell us about debt? Empirical evidence on creative accounting with fiscal rules in the EU / Von Hagen J., Wolff, G. B. // Journal of Banking & Finance. – 2006. – № 30 (12). – Pp. 3259–3279.
8. Fatás A. The macroeconomic effects of fiscal rules in the US states / Fatás A., Mihov I. // Journal of public economics. – 2006. – № 90 (1-2). – Pp. 101–117.
9. Grembi V. Do fiscal rules matter? / Grembi V., Nannicini T., Troiano U. // American Economic Journal: Applied Economics. – 2016. – № 8 (3). – Pp. 1–30.
10. Bergman U. M. Economic stabilization in the post-crisis world: Are fiscal rules the answer? / Bergman U. M., Hutchison M. // Journal of International Money and Finance. – 2015. – № 52. – Pp. 82–101.
11. Sacchi A. The impact of national fiscal rules on the stabilisation function of fiscal policy / Sacchi A., Salotti S. // European Journal of Political Economy. – 2015. – № 37. – Pp. 1–20.
12. The World Bank [Electronic source] // Official site. – Access mode : <http://databank.worldbank.org/data/home.aspx>.
13. Fiscal Rules Dataset 1985-2014 [Electronic source] // International Monetary Fund. – Access mode : <http://www.imf.org/external/datamapper/FiscalRules/map/map.htm>.
14. Осецька Д. В. Фіскальні правила в механізмі макроекономічної політики: міжнародний досвід [Електронний ресурс] / Д. В. Осецька // Вісник Академії митної служби України. Серія : Економіка. – 2015. – № 1. – С. 88–94. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2015_1_15.

References

1. Andrushchenko, V. L. (2000). *Finansova dumka Zakhodu v XX stolitti: teoretychna kontseptualizatsiia i naukova problematyka derzhavnykh finansiv* [Financial thought of Western Countries in the twentieth century: theoretical conceptualization and research issues of public finance]. Lviv: Kameniar (in Ukrainian).
2. Yefymenko, T. I. (Ed.), Hasanov, S. S., Kudriashov, V. P., Bazyliuk, Ya. B., Balakin, R. L., Bortnikov H. P. ... Yara, T. Yu. (2014). *Modernizatsiia finansovoi systemy Ukrainy v procesi yevrointehratsii* [Modernization of the financial system of Ukraine in European integration] (Vol. 1-2). Kyiv: Akademiia finansovoho upravlinnia (in Ukrainian).
3. Savchenko, T. H. (2015). Dylema dyskretnosti ta pravyla u fiskalnii i monetarnii politytsi [The dilemma of confidentiality, and rules of fiscal and monetary policy]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Seriia «Ekonomichni nauky» – Bulletin of Zhytomyr State Technological University. Series: Economic Sciences*, № 3, pp. 170-176 (in Ukrainian).

4. Tsytsyk, R. V. (2014). Napriamy pidvyschennia fiskalnoi stikosti v Ukraini [The areas of improvement of fiscal sustainability in Ukraine]. *Naukovi pratsi NDFI – Scientific works of NDFI*, № 3, 89–103 (in Ukrainian).
5. Hallerberg, M., Strauch, R., & Von Hagen, J. (2007). The design of fiscal rules and forms of governance in European Union countries. *European Journal of Political Economy*, № 23 (2), pp. 338–359.
6. Milesi-Ferretti, G. M. (2004). Good, bad or ugly? On the effects of fiscal rules with creative accounting. *Journal of Public Economics*, № 88 (1-2), pp. 377–394.
7. Von Hagen, J., & Wolff, G. B. (2006). What do deficits tell us about debt? Empirical evidence on creative accounting with fiscal rules in the EU. *Journal of Banking & Finance*, № 30 (12), pp. 3259–3279.
8. Fatás, A., & Mihov, I. (2006). The macroeconomic effects of fiscal rules in the US states. *Journal of Public Economics*, № 90 (1-2), pp. 101–117.
9. Grembi, V., Nannicini, T., & Troiano, U. (2016). Do fiscal rules matter? *American Economic Journal: Applied Economics*, № 8 (3), pp. 1–30.
10. Bergman, U. M., & Hutchison, M. (2015). Economic stabilization in the post-crisis world: Are fiscal rules the answer? *Journal of International Money and Finance*, № 52, pp. 82–101.
11. Sacchi, A., & Salotti, S. (2015). The impact of national fiscal rules on the stabilisation function of fiscal policy. *European Journal of Political Economy*, № 37, pp. 1–20.
12. The World Bank: official site (2015). Retrieved from <http://databank.worldbank.org/data/home.aspx>.
13. International Monetary Fund (2015). Fiscal Rules Dataset 1985-2014. Retrieved from <http://www.imf.org/external/datamapper/FiscalRules/map/map.htm>.
14. Osetska, D. V. (2015). Fiskalni pravyla v mekhanizmi makroekonomichnoi polityky: mizhnarodnyy dosvid [Fiscal rules in the mechanism of macroeconomic policy: international experience]. *Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy. Serii: Ekonomika – Bulletin of the Academy of Customs of Ukraine. Series: Economics*, № 1, pp. 88–94 (in Ukrainian).

Винниченко Наталія Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування, Сумський державний університет (вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна).

Винниченко Наталья Владимировна – кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського учета и налогообложения, Сумский государственный университет (ул. Римського-Корсакова, 2, г. Суми, 40007, Україна).

Vynnychenko Nataliia – PhD in Economics, Associate Professor of Department of Accounting and Taxation, Sumy State University (2 Rymskogo-Korsakova Str., 40007 Sumy, Ukraine).

E-mail: vinnichenkonataliia@gmail.com

Люльов Олексій Валентинович – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування, Сумський державний університет (вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна).

Люлев Алексей Валентинович – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, підприємництва и бизнес-администрирования, Сумский государственный университет (ул. Римського-Корсакова, 2, г. Суми, 40007, Україна).

Lyulyov Olexiy – PhD in Economics, Associate Professor of Department of Economics, Entrepreneurship and Business Administration, Sumy State University (2 Rymskogo-Korsakova Str., 40007 Sumy, Ukraine).

E-mail: alex_lyulev@econ.sumdu.edu.ua